

Fecr Yayınları: 234

DÖRT HALİFE DÖNEMİ
-Siyasî, Sosyal, Kültürel ve İktisadî Hayat-

Prof. Dr. Mustafa ÖZKAN

© FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.
(Sertifika no: 13178)

Mizanpaj & Kapak
FCR

Baskı & Cilt
ANKARA ÖZGÜR MATBAACILIK
BASIM YAYIN DAĞITIM SAN. TİC. A. Ş.
Ostim OSB Mh. 1250 Cd. No: 24 Yenimahalle/ANKARA
Tel: 0312.385 70 77 (Sertifika no: 46821)

1. Baskı: Şubat 2017
2. Baskı: Mart 2021

ISBN: 978-625-7879-60-6

FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.
Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1 Ulus-Altındağ/ANKARA
Tel: (0312) 310 08 60 (pbx) - Fax: (0312) 311 47 89
Web: www.fcr.com.tr • e-mail: fcr@fcr.com.tr

DÖRT HALİFE DÖNEMİ

-Siyasî, Sosyal, Kültürel ve İktisadî Hayat-

Prof. Dr. Mustafa ÖZKAN

Ankara 2021

Prof. Dr. Mustafa Özkan

1971 yılında Adıyaman'da doğdu. 1999 yılında Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinden mezun oldu. 2002 yılında *Medine Vesikası* başlıklı teziyle yüksek lisansını ve 2007 yılında *Emeviler Döneminde İktidar-Ulema İlişkisi* başlıklı tezi ile doktoraasını, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde tamamladı. Ocak 2014'te *Dört Halife ve Emeviler Döneminde Din-Devlet İlişkisi* isimli çalışmasıyla doçent, 2019 yılının nisan ayında ise profesör oldu. İngilizce ve Arapça bilen Özkan, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi İslam Tarihi Anabilim Dalında öğretim üyesi ve aynı zamanda İslam Tarihi ve Sanatları Bölüm Başkanlığı görevini yürütmektedir.

Yayımlanmış kitaplardan bazıları şunlardır:

Emeviler Döneminde İktidar-Ulema İlişkisi, Ankara Okulu Yayınları, 2008.

Dört Halife ve Emeviler Döneminde Din-Devlet İlişkisi, Araştırma Yayınları, 2015.

Hız. Muhammed Fakir miydi? Liberte Yayınları, 2016.

Allah'ın Son Elçisi, Fecr Yayınları, 2016.

Medine Vesikası, Fecr Yayınları, 2018.

Sa'd b. Ebu Vakkas, Beyan Yayınları, 2019.

Kavram Atlası, İslam Tarihi I, Gazi Yayınları, 2020.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	7
--------------	---

I. BÖLÜM

HZ. EBÛ BEKİR DÖNEMİ (11-13/632-634)	9
A. DÖRT HALİFE DÖNEMİNE GİDEN SÜREÇ	9
B. HZ. EBÛ BEKİR'İN HAYATI (632-634)	15
C. HZ. EBÛ BEKİR'İN HALİFE SEÇİLİŞİ	20
D. HZ. EBÛ BEKİR DÖNEMİNDE ÖNEMLİ BAZI GELİŞMELER. 30	
1. Üsâme Ordusu.....	31
2. Ridde Savaşları.....	33
3. Fetih Hareketleri	37
E. HZ. EBÛ BEKİR DÖNEMİNDE DEVLET YÖNETİMİ	38

II. BÖLÜM

HZ. ÖMER DÖNEMİ (13-23/634-644)	43
A. HZ. ÖMER'İN HAYATI	43
B. HZ. ÖMER'İN HALİFE SEÇİLMESİ.....	52
C. HZ. ÖMER DÖNEMİNDE FETİH HAREKETLERİ.....	54
1. Sâsânîlerle Yapılan Savaşlar	54
2. Bizansla Savaş ve Bu Süreçteki Bazı Gelişmeler	56
3. Halid b. Velid'in Görevden Alınması.....	58
4. Câbiye Toplantısı (16/637)	59
5. Amvâs Vebası (17/638).....	59
D. HZ. ÖMER DÖNEMİNDE KURUMSALLAŞMA.....	60

III. BÖLÜM

HZ. OSMAN DÖNEMİ (23-35/644-656)	71
A. HZ. OSMAN'IN HAYATI.....	71
B. HZ. OSMAN'IN HALİFE SEÇİLMESİ	74
C. HZ. OSMAN DÖNEMİNDE FETİHLER	76
D. HZ. OSMAN'IN ÖLDÜRÜLMESİ	78

IV. BÖLÜM

HZ. ALİ DÖNEMİ (35-40/656-661).....	93
A. HZ. ALİ’NİN HAYATI	93
B. HZ. ALİ’NİN HALİFE SEÇİLİŞİ.....	96
C. HZ. ALİ DÖNEMİNDE İÇ ÇATIŞMALAR	98
1. Cemel Savaşı	98
2. Sıffîn Savaşı	107
3. Hâricîlerle Mücadele.....	112
D. HZ. HASAN’IN HİLAFETİ (661)	115

V. BÖLÜM

DÖRT HALİFE DÖNEMİ KÜLTÜR MEDENİYET	119
A. SOSYAL HAYAT	119
1. Müslümanlar	120
2. Mevâlî	120
3. Gayr-ı Müslimler.....	121
B. İDARÎ YAPI	123
C. İKTİSADÎ YAPI.....	134
1. Devletin Gelirleri.....	135
2. Devletin Giderleri	137
D. ADLÎ TEŞKİLAT	138
E. ASKERÎ YAPI	145
F. İLMÎ HAYAT	151
1. Tefsir	151
2. Hadis.....	154
3. Fıkıh.....	156
4. Kelam.....	161
SONUÇ	165
BİBLİYOGRAFYA	171
DİZİN	185

ÖN SÖZ

Bizler, tarih boyunca savaşların eksik olmadığı bir coğrafyada yaşamaktayız. Belki de bu yüzden, tarih denince aklımıza hemen savaşlar ya da savaşların tarihi gelmektedir. Aynı zamanda öğrendiğimiz/öğrettiğimiz tarih, genel olarak siyasî tarihtir. Oysaki tarih sadece savaşlar ve siyasî olandan ibaret değildir/olmamalıdır. Dönemin siyasetini, savaşların sebep, seyir ve sonuçlarını bile sağlıklı bir şekilde değerlendirebilmek için dönemin kültür-medeniyetini ve ilgili kültürün şekillendirdiği insanların zihin dünyalarını bilmemiz gerekmektedir. Tarihi başka türlü, doğru öğrenme, yorumlama ve ondan ders çıkarma imkânımız oldukça zor görünmektedir.

Her ne kadar son dönemlerde kültür-medeniyet ağırlıklı tarih çalışmaları artmaya başladıysa da bunun, nitelik ve nicelik bakımından istenilen seviyede olduğunu henüz söyleyemeyiz. Biraz da bu eksikliği dikkate alarak, İslam tarihinde önemli bir dönemi oluşturan Dört Halife devrini daha çok kültür-medeniyet boyutuyla ele almaya ve yorumlamaya çalıştık. Bu bağlamda dönemin siyaset kültürünü, din anlayışını, sosyal ve iktisadî hayatın temel yapısının yanı sıra, fetih politikasının beraberinde getirdiği kültürel hayatı bir bütün olarak sebep-sonuç ilişkisi içerisinde değerlendirmeye çalıştık. Amacımız, ilk Müslüman nesil olan sahâbilerin din ve dünyeye

vî olanı nasıl algıladıkları, bu çerçevede neleri, niçin ve nasıl yaptıklarını sağlıklı bir şekilde anlamak ve nakletmektir.

Kitabın hazırlanmasında emeği geçen aileme, hocalarıma ve öğrencilerime çok teşekkür ediyor, çalışmamızın hayırlara vesile olmasını Cenab-ı Allah'tan diliyorum.

Ankara-2017